

Əlbəttə, aşağıda **’ummah (أمة)** terminini akkad dili və PaNi-metodu kontekstində tam, ətraflı şəkildə Azərbaycan dilində izah edirəm.

I. Orijinal və forma

Ərəb dili	Transkripsiya	Morfologiya	Əsas mənası
أمة	<i>ummatun / ummah</i>	’-m-m (أ-م-م) kökündən	“icma”, “bir məqsədə yönələn qrup”

II. Morfoloji quruluş

- ’-m-m (أ-م-م) kökü mənaları:
 - məqsədə doğru yönəlmək
 - mərkəzdə olmaq, rəhbərlik etmək
 - ümumi bir anlayış, birlik yaratmaq
- Ummatun (أمة)** — fa’lah forması, dişil isim, mənası: “bir məqsədə yönəlmiş, yığılmış qrup”

Beləliklə:

"ummat" = ortaq məna, nizam və məqsəd ətrafında birləşmiş birlik

III. Akkad dili ilə əlaqə: ummānu (𐎶𐎵𐎶𐎶𐎶𐎶𐎶)

Akkad dili	Transkripsiya	Mənası	Əlaqəsi
𐎶𐎵𐎶𐎶𐎶𐎶𐎶 <i>ummānu</i>		ustad, bilən, bilik sahibi	’a-m-n kökündən – sabit bilən

Akkad dili	Transkripsiya	Mənası	Əlaqəsi
𐎶𐎵 𐎶𐎵𐎶𐎵	<i>ummatu</i>	qoşun, qrup, böyük	məqsəd ətrafında təşkil olunmuş birlik

Əlaqə:

- *ummatu* (𐎶𐎵 𐎶𐎵𐎶𐎵) = təşkil olunmuş, nizamlı birlik, toplum
- *ummānu* = bilik və nizama sahib olan şəxs, yəni *ummanın mərkəzi siması*

IV. PaNi-interpretasiya

Söz	PaNi semantikasi	Şərh
ummat	mənası sabitləşmiş, nizamlanmış icma	ortaq rizq (məna) ətrafında birləşmiş qrup
ummānu (akkad)	bilik stabilizatoru, qayda qoruyucusu	<i>mu'min</i> modelinə bənzər – bilən və qoruya bilən
umma = amn + qibla	yönəlmiş, istiqamətlənmiş toplum	vahid məqsədə doğru yönəlmiş icma

V. Semantik əsas

Ummat = "mənalər daşıyıcısı canlı struktur",

hansı ki:

- ortaq sabitliyə (ʾīmān) əsaslanır
- ortaq rizq (məna) ilə təmin olunur
- daxili qanunlarla (ghayb) istiqamətlənir
- vahid sistem kimi fəaliyyət göstərir (şalāh = əlaqə)

Quran nümunəsindəki **ummə** termini genetik və coğrafi deyil, mənəvi birlik, mənalər bütövlüyü kimi təqdim olunur:

"كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ"

"Siz ən-nəs üçün çıxarılmış ən yaxşı ümmət olmusunuz."

(yəni, hikmət və bilik daşıyan, mənalı təşkilat)

Nəticə

- **Ummat** (أُمَّة) — mənalı sistemdir, onun üzvləri:
 - sabitdir (ʾīmān)
 - rizq ilə (məna) təmin olunurlar
 - görünməz qanunlarla idarə olunurlar (bi-l-ghayb)
 - mənalı bütövlük yaradırlar (şalāh)

Terminin kökü ilə bağlı **ummānu** (akkad dili) — "bilən ustad" ideyası da orada əks olunur, yəni **ummat** sadəcə kütlə deyil, **mənalər sistemi, nizamlanmış icma**dır.